

2011. június 13. hétfő
 Márk evangéliuma 14,26-42

Dr. Peres Imre

Az Olajfák hegyén

^{14,26}Miután elénekelték a zsolnárokat, kimentek az Olajfák hegyére. ^{14,27}És akkor így szólt hozzájuk Jézus: "Mindnyájan megbotránkoztok bennem, mert meg van írva: Megverem a pásztort, és elszélednek a juhok. ^{14,28}De miután feltámadtam, előttem megyek Galileába." ^{14,29}Péter ezt mondta neki: "Ha mindenki meg is botránkozik, én akkor sem." ^{14,30}Jézus így szólt hozzá: "Bizony, mondom néked: te még ma, ezen az éjszakán, mielőtt kétszer megszólal a kakas, háromszor tagadsz meg engem." ^{14,31}Ő azonban annál inkább mondta: "Ha meg kell is halmom veled, akkor sem tagadlak meg." Ugyanígy beszéltek a többiek is.

A Gecsemáné-kertben

^{14,32}Ekkor arra a helyre értek, amelynek neve Gecsemáné, és így szólt tanítványaihoz: "Üljetek le itt, amíg imádkozom." ^{14,33}Maga mellé vette Pétert, Jakobot és Jánost, azután rettegni és gyötrődni kezdett, ^{14,34}majd így szólt hozzájuk: "Szomorú az én lelkem mindhalálig: maradjatok itt, és virrasszatok." ^{14,35}Egy kissé tovább ment, a földre borult és imádkozott, hogy ha lehetséges, múltjék el tőle ez az óra. ^{14,36}És így szólt: "Abbá, Atyám! Minden lehetséges neked: vedd el tőlem ezt a poharat; mindazáltal ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te." ^{14,37}Amikor visszament, alva találta őket, és így szólt Péterhez: "Simon, alszol? Nem voltál képes egyetlen órát virrasztani?" ^{14,38}Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek: a lélek ugyan kész, de a test erőtlenségre." ^{14,39}Újra elment, és ugyanazokkal a szavakkal imádkozott. ^{14,40}Amikor visszatért, ismét alva találta őket, mert szemük elnehezült; és nem tudták, mit feleljenek neki. ^{14,41}Harmadszor is visszatért, és így szólt hozzájuk: "Aludjatok tovább és pihenjete! Elég! Eljött az óra! Íme, átadatik az Emberfia a bűnösök kezébe. ^{14,42}Ébredjete, menjünk! Íme, közel van, aki engem elárul."

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Az utolsó vacsora után Jézus szenvedéstörténete tovább mozdul a végső cél felé. Most két történet következik (14,26-31¹ és 14,32-42²), amely szorosan összetartozik, mivel *Jézus és a tanítványok közötti kapcsolat további kríziséről* szól. Márk először is beszámol arról, mi történt, amikor befejezték a vacsorát. Átvonultak Jeruzsálemen és az Olajfák hegyére jutottak.

Jézussal már csak tizenegyen voltak, mert Júdás már nem volt velük. Neki most már a szenvedéstörténetekben önálló sajátosan negatív szerepe lesz, ami nagyon elválik Jézus többi tanítványának szerepétől. Talán éppen Júdás hiányzása válthatta ki köztük azt a témát, amit Jézus azzal folytatott, hogy rámutatott mindnyájuk megingására. Péter ugyan bizonygatja rendkívüli kitartását és Jézushoz való hűségét, de már a következő Getsemáni-kerti epizód bebizonyítja, hogy nemcsak Péter, hanem valóban mindnyájan mennyire ingatagok: Jézust a legnagyobb küzdelemben teljesen magára hagyják. Ugyanakkor ez a történet nagyszerűen mutatja, hogy Jézus földi életének legnagyobb megpróbáltatásaiban is milyen bensőséges kapcsolatban maradt az Atyával, és mennyire emberinek látjuk őt, amikor szorong a tragédiába torkolló küldetése előtt.

26–28. vers

Úgy tűnik, hogy a 26. vers még a vacsorai jelenethez tartozik, mikor a vacsora végén a tanítványok Jézussal együtt énekeltek,³ és énekelve indultak az Olajfák hegyére. A participium (ὑμνήσαντες) ugyanis hosszabb cselekvést feltételez. Jézus felkészült drámai sorsú küldetésére, és tanítványait is próbálja erre a most

¹ Vö. Mt 26,31-35; Lk 22,31-34; Jn 13,(33-)-36-38.

² Vö. Mt 26,36-46; Lk 22,40-46. Vö. Jn 18,1 és 12,27.

³ Szokás hivatkozni arra, hogy a páskavacsora után a 113-118. zsolnárokat énekeltek.

induló küzdelemre lelkileg felkészíteni. Bár a páskavacsora elhúzódhatott késő éjszakáig,⁴ énekelve indulhatnak, mert akkor mindenütt páskavacsorát tartottak, és hangosabb lehetett az utcák és udvarok zaja. Az irány, amerre indulnak, nem véletlenül választott hely. Zakariás apokaliptikus látomása szerint (Zak 14,4) ugyanis ide kell érkeznie Istennek ítéletre, és akkor az Olajfák hegye közepén kettéhasad. A zsidó váradalom szerint tehát az Olajfák hegye fontos eszkatologikus hely lesz, ahol „azon a napon” megveti a lábát az Úr. Jézus tehát tudatosan oda indul, mert személyében és küldetésében érezhetően rezonálnak ezek az úrnapi próféciaik. A hegyen – már Júdás nélkül - Jézus utal tanítványok kritikus viselkedésére, amikor nemsokára megbotráncolnak benne. A görög σκαιδαλίζω arra utal, hogy a tanítványok a Jézus személye körüli „botrány” miatt a külső társaság előtt megtagadják a vele való közösséget, és szétszélednek, nem vállalva az ő sorsát. Jézus itt tudatosan egy - szintén zakariási apokaliptikus jelenetekből származó - képet használ a tanítványok viselkedésére: „Megverem a pásztort, és elszélednek a juhok”,⁵ Jézus ezt bizonyára nem ítéletképpen mondja a tanítványokról, hanem utal viselkedésükre, és jellemzi, milyen félelem vesz rajtuk erőt (vö. Jn 16,32), amikor verni fogják a pásztort. A πατάσσω ige ténylegesen verést, ütést, de vágást és gyilkolást is jelent. Jézus így látja előre sorsát, de tanítványait emlékeztetni akarja, hogy bár számára mindez halállal fog végződni, halála után feltámad (ἐγερθῆναι), és Galileában újra találkozhatnak, ahová ő előre megy. A προάγω azt is jelentheti, hogy előttük menve odavezeti őket. Ezzel Jézus nemcsak arra utal, hogy nem marad a halálban, hanem konkrét célt is ad eléjük, ahová igyekezniük kell, mert onnan vezet az út tovább – vissza a tanítványi életbe. A sötét jelen után tehát Jézus lát új fényt, új reményt az életre.

29–31. vers

Péter próbál ellenkezni Jézussal, és bizonygatni akarja, hogy ő nem botráncol meg benne, vagyis hogy nem hagyja el. Itt részéről némi kritikát lehet érezni a többi tanítványtársa irányába, amikor azt mondja: „Ha mindenki... is” (εἰ καὶ πάντες). Péter most még erősnek érzi magát, de még nem tudja, hogy milyen gyenge lábakon áll ereje. Szükséges ezért, hogy Jézus emlékeztesse őt: túlságosan ne bízson önmagában, és ne fölényeskedjen mások hitét lenézve, mert ő is csúful hagyja el Jézust, amikor néhány óra múlva háromszor is megtagadja őt.⁶ Azt, hogy Jézus végül is élete legnagyobb mélységében nem számíthat senkire az emberek közül (csak az Atyára), Péter sehogy sem akarja elfogadni, mivel ez órá is negatív fényt vetít. Ezért újabb bizonygatással (ἐκπερισσῶς: ismételten, visszatérően) próbálja erősíteni hűségét – olyan hevesen, hogy még a halált is kész vállalni Jézusért, azt, hogy ha kell (ἐὰν δεῖ), Jézussal együtt meghaljon (συναποθανεῖν). Akkor még nem tudta, hogy erre valójában egyszer sor kerül, de még nem most és nem itt. Jézus hivatkozik itt a kakas⁷ (ἀλέκτωρ) kétszeri kukorékolására (δὺς φωνῆσαι), ami jelzés lesz Péternek, hogy elbukott, ahogy Jézus előre megmondta, és hogy ne maradjon ebben az állapotban, hanem siessen majd jóvátenni tétét. A kakas második megszólalásával az antik szerzők többnyire a hajnal érkezését vagy a nap felkeltét jelzik.⁸ Péter tagadása tehát még akkor éjjel, hajnal előtt fog bekövetkezni. Jézus utalása Péter háromszori (τρίς) tagadására⁹ szintén szokásos antik eljárás emléket őrizheti, amikor a bíróságokon háromszor tették fel a kérdést vádjukkal kapcsolatban.¹⁰ Jézus jobban ismeri Pétert, mint ő önnönmagát. Ezért mondhatja, hogy hogyan fog viselkedni, amikor a nagy baj elkezdődik.

32–36. vers

Az Olajfák hegyéről a Gecsemáné kertbe indultak Jézus és a tanítványok. Azon kívül, hogy János (18,1.26) evangélista kertnek (κῆπος) nevezi, nem sokat tudunk róla. Talán csak annyit, hogy az Olajfák lejtőjén volt található, és ezen a helyen olajat szoktak préselni,¹¹ ezért némely teológus inkább Gecsemáné-udvarnak fordítja. Úgy látszik, Jézus máskor is ide szokott járni tanítványaival imádkozni. Most is imádkozni akar, hiszen fel kell készülnie arra a küzdelemre, amit vállalnia kell. Csak néhány tanítványt akar beavatni belső szorongásaiba, ezért csak Pétert, Jakabot és Jánost viszi magával, amikor odébb megy. Ők tartoztak Jézus szűkebb köréhez, és amolyan magját képezték a tanítványi közösségnek. Most előttük mutatkozik leplezetlenül, igazi emberi mivoltában, amikor kezd „rettegni és gyötrődni” (ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν). Jé-

⁴ J. JEREMIAS, *Die Abendmahls Worte Jesu*, Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1963, 75.

⁵ Vö. Zak 13,7.

⁶ Lukácsnál ez az aspektus enyhébb, mert Jézus itt a sátán mesterkedésére utal, aki megrostálja a tanítványokat (Lk 22,31).

⁷ Márknál a kakasszó (ἀλεκτοροφωνία) eszkatologiai jelzésű hang (Mk 13,35), amely jelzi a fordulatokat a végső idők történéseiben.

⁸ R. E. BROWN, *The death of the Messiah - from Gethsemane to the grave II*, New York, Doubleday, 1994, 137.

⁹ Márk szívesen használja ezt a számkombinációt pl. Péter tagadásánál (vö. 14,68.70.71) és Jézus háromszori visszatérésénél a Gecsemánéi kertben (14,37-41). Majd János is erre a számmal fog apellálni Jézus „keresztkérdéseivel” Péternek (Jn 21,15-17).

¹⁰ Vö. pl. Plinius *Leveleit*, aki a keresztyének elleni eljárásban is háromszori kérdésfeltevést említ (10,96.2-3).

¹¹ A Gecsemáné (héber vagy arám *gat semáné*) fordítása szó szerint: *olajprés*.

zust itt nagyon emberinek látjuk. Márk itt olyan hagyományra támaszkodhat, amelyet pl. a Zsid 5,7 is használ: „Ő testi élete idején könyörgésekkel és esedezésekkel, hangos kiáltással és könnyek között járult az elé, akinek hatalma van arra, hogy kiszabadítsa őt a halálból. És meghallgattatott istenfélelméért.“ Nem csoda, hogy a tanítványoknak azt mondta: „Szomorú az én lelkem mindhalálig“. Életének nagyon fontos döntéséről volt szó, ezért mint igazi kegyes zsidó az ószövetségi zsoltárok nyelvén imádkozik.¹² Úgy tűnik, mintha Jézus itt megfordíthatna volna élete eseményeit, vagy hogy elkerülhette volna ezt a sorsot, könnyebb megoldást választva. De ő nem ezt az utat választotta, hanem a helyettes halál útját. Bár imádkozott a szenvedés órájának (ώρα) elmúlásáért (παρέρχομαι: elmúlni, elszalasztani, elmulasztani), vagyis ha lehetséges, ne kelljen kiinnia ezt a keserű kelyhet (ποτήριον), de nem a saját kívánságához ragaszkodott, hanem az Atya üdvakaratahoz. Nagyon bizalmasan szólítja meg az Istent: Ἄββá ὁ πατήρ. Ez elárulja, milyen bensőséges kapcsolatot ápolt vele. A vele való ima-beszélgetés után belesimult az Atya akaratába, csak kereste a módot, hogyan történhessen ez a legjobban. Sajnos, tanítványai nem tudtak vele virrasztani a felszólítás ellenére sem, és nem jelentettek neki támaszt, háromszori kérésére sem.

37–38. vers

Jézus tanítványai nem tudnak virrasztani vele. Amikor Jézus élet-halál küzdelmét vívja, ők alszanak (καθεύδω). Ennyire nem osztoznak sorsában. Nem is osztozhatnak. Jézusnak ezt az utat egyedül kell járnia. Itt senkire nem számíthat, csak az Atyára, akinek akaratát teljesíti. Jézus Péterhez fordul. Mintha tőle várta volna, hogy állja korábbi szavát, amikor hősiiesen végsőkig való kitartásáról beszélt. Pedig halálra is kész lett volna menni. S elég volt egy röpke álom, hogy elbánjon vele. Helyénvaló tehát Jézus újabb figyelmeztetése, hogy a tanítványok virrasszanak és imádkozzanak. Jézus ezt itt nem általánosságban gondolhatta, mintha jó kegyes életgesztust ajánlana az illedelmes hívő életre, hanem konkrétan kérte tanítványait, hogy virrasszanak (γρηγορεῖτε) vele és imádkozzanak (προσεύχεσθε) vele és érte. Ezzel a felhívással együtt bizonyos kísértésre (πειρασμός) utal, amely legyőzte most tanítványait: mert egy dolog a szép szavak és kegyes beszéd, ami a lélek (πνεῦμα) állapotára és kívánságára vonatkozhat. De ha a test (σάρξ) kondíciója gyenge (ἀσθενής: gyenge, beteg, erőtelen), megbukik a tanítvány is. Ettől akarta őket óvni korábban Jézus.¹³

39–42. vers

Jézus újra elmegy, hogy magányosan imádkozzon. Imádságának tárgya ugyanaz. Szükséges többször elmondania, hogy annál jobban fogadja el az Atya akaratát és tudjon vele teljesen azonosulni. A tanítványokkal való (szomorú) epizód megismétlődik. Újra és újra. Márk magyarázatként az írja róluk, hogy a szemük elnehezült: οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν καταβαρυνόμενοι. Az álom terhelte szemüket, mivel a belső kitartás minimális lehetett. Ha valakit ilyenén kapnak, mit lehet erre felelni? A tanítványok sem tudták, mit szóljanak Jézusnak, hogy így viselkedtek. Beigazolódott, hogy hűségük csődöt mondott. De Jézus nem is támaszkodott volna rájuk. Csak ez a tanítványi vagy testvéri támogató gesztus elmaradt. Jézus ekkor azt mondja: „Elég!“ (ἀπέχει). Ez bizonyára nemcsak a tanítványok alvására vonatkozik, hanem arra is, hogy ő megharcolta a maga harcát, és elfogadta az Atya akaratát: eljött az ő órája, indul, hogy emberi kezekbe kerüljön, hogy elfogják, és elítélik. A világ bírása most gyűlölködő gonosz emberi kezekbe (χεῖρες τῶν ἀμαρτωλῶν) kerül, amelyek kimondják és elvégzik a halálos ítéletet. Jézus ítélőbírói azonban nem tudják, hogy így is eszközök Jézus életének és egyben az üdvtörténet beteljesedésében. A földi Jézus felett ítélkezhetnek, de a mennyei Emberfia felett nem. Odáig a hatalmuk nem terjed. Az áruló közeledik, és Jézus szembe akar menni vele. Amit a tanítványok láthattak Jézus belső küzdelmeiből, abból Júdas semmit se láthat. Jézus most már bátran néz szembe a sorsával. Mert látja, hogy igazán most sem Júdas, sem a főpapok nem rendelkeznek vele, hanem az Atya kezében van, akire most is teljesen ráhagyatkozik.

¹² Vö. Zsolt 42,5.11; 43,5; 55,5 vagy 31,10-11.

¹³ Kálvin itt arra a véleményre hajlik, hogy a tanítványok a szomorúság miatt merültek álomba, mintha annyira rájuk nehezedett volna a helyzet feszültsége, hogy a mérték feletti szomorúságtól elaludtak: KÁLVIN János: *Evangéliumi harmónia* IV, Budapest, 1942, 96.

Prédikációvázlat

Az Olajfák hegyén és a Gecsemáné kertben

1. Az öntetszelgésnek keserves ára van

Sok (hívó) ember gyakran erősnek érzi magát, és talán tetszeleg is magának a többiek előtt saját (vélt) hűségével, de nem tudja, hogy az emberi kitartás az ördög első fuvallatára mennyire összeomolhat. Önhittségével milyen keserves szomorúságba sodorhatja magát.

2. Aki áll, vigyázzon, hogy el ne essék!

A heves érvelés néha túlzott kijelentésekre ragadtatja az embereket, amikor már nem a józan ész vagy a hit reális

látása érvényesül, hanem az óemberi hősieskedés vagy a túlzott emberi ragaszkodás. Az ilyen öntudat azonban nem rendelkezik annyi erővel, hogy a kritikus próbákban elviselje a küzdelem terhét. Ezért a bukás annál keservesebb csalódást fog okozni neki, és a többieknek is, akik előtt önmagáról olyan magasztosan beszélt.

3. Viselkedésünk a próbák tűzében

Milyen különbözően viselkednek az emberek, amikor próbák tűzébe kerülnek. Valaki hősiködik, valaki szitkozódik, zúgolódik, valaki letargiába kerül és kesereg, valaki fél és kapkod, valaki nehéz sorsáért az embereket vagy magát az Istent hibáztatja. Igazán csak kevés ember őrzi meg ilyenkor is hitbeli „optimizmusát”, és csendesen, Istenbe vetett hittel és alázatos kitartással tűri a bekövetkezett nehéz eseményeket. Boldog az, akik a kísértés idején kitart, és elkerüli a botránkozást.

4. Virrasztani az Úrral

Az emberi természethez közelebb áll az alvás, mint a virrasztás. Az alvás lehet könnyelműség vagy lelki bágyadság, de lehet menekülés is a félelmetes valóság elől. De az alvással nem oldódik meg az ember élete, sem az üdvtörténet. Azt csak az tudja „kézbe venni”, aki önként vállalja az engedelmesség útját – minden szenvedéssel és megrázkódtatással együtt. Ez nem szomorú sors vagy tragédia, hanem út, amelyen Jézus járt előttünk.

5. Virrasztás és imádság

Virrasztani és imádkozni kell. Mindkettő szükséges. Mert az állandó virrasztás imádság nélkül akár örülségbe is kergethet, és az imádság igazi szívós virrasztás nélkül kegyes lagymatag puhányokat teremt.

6. A sokszor elmondott imádság

Néha sokszor kell elmondanunk egy-egy imádságot, hogy eredményre jusson Isten ügye. Talán nem azért, hogy Istenre így jobban lehet hatni, vagy hogy sok-sok unszolásunkat a végén teljesíti. Az imádság ugyanis nemcsak az égnek szól, hanem ahogy belőlünk fakad, úgy a Szentlélek „visszamondja” nekünk is. És olykor szükséges többször is elmondanunk, hogy annál jobban fogadjuk el az Atya akaratát és tudjunk vele teljesen azonosulni. Főleg ha „nehéz ügyekről” van szó, amelyek elől legszívesebben elmenekülnénk.

7. Az „alvó pózban” nehéz várni az Úr hajnalát

Néha olyan lelki közösséget ápolni, ahogy az egyik imádkozik, a másik meg alszik. Egymásban társat kell találnunk, nem olyan embert, aki pont az ellenkezőjét teszi annak, amit mi. Ha nincs meg az összhang a lelki dolgokban, nem lesz nehéz a kísértésekben elbukni. Mindenkinek elnehezülhetnek a szeméi, de aki eleve „alvó pózba” teszi magát, az ne várja azt, hogy ébren fogadja az Úr hajnalát.